

В. М. Бекетова (Дніпропетровськ), Є. А. Чернов (Дніпропетровськ)

Наукова конференція, присвячена 135-річчю з дня народження Д. І. Яворницького

26 жовтня 1990 р. у м. Дніпропетровську відбулася наукова конференція, присвячена 135-річчю з дня народження та 50-річчю з дня смерті Дмитра Івановича Яворницького. Її організатором став Дніпропетровський історичний музей (ДІМ), що носить ім'я видатного вченого-українознавця. Вона увійшла складовою частиною в різноманітну програму урочистих свят на відзнаку пам'яті відомого українського історика.

До участі в конференції були запрошені вчені, краєзнавці, музейні працівники різних міст України (Дніпропетровська, Києва, Харкова, Львова, Запоріжжя). Згідно з програмою передбачалося провести пленарне й три секційних засідання. Тематика запланованих 20 доповідей дала можливість виділити такі секції: «Наукова спадщина Д. І. Яворницького», «Д. І. Яворницький та його оточення», «Проблеми вивчення пам'яток матеріальної культури».

Після короткого привітання заст. голови Дніпропетровського міськвиконкому В. В. Тальян головуюча на конференції д-р іст. наук, проф., зав. кафедрою історії УРСР Дніпропетровського державного університету (ДДУ) Г. К. Швидько надала слово для доповіді д-ру іст. наук, проф. зав. кафедрою історіографії та джерелознавства ДДУ М. П. Ковальському. Тема його виступу «Місце Д. І. Яворницького у вітчизняному історіографічному процесі». Доповідач підкреслив, що необхідно із суто наукових позицій проаналізувати науково-історичну діяльність видатного вченого, а також зазначив, що не варто підходити до оцінки Д. Яворницького із суспільно-класовими кліше, як це було прийнято в традиціях радянської історіографії. Відзначалося також, що не слід займатися і апологетикою, бо в особі Д. І. Яворницького українська історична наука має таку постать, яка не потребує штучно апологетичного відношення. На думку М. П. Ковальського, Д. І. Яворницький — один з найяскравіших послідовників М. І. Костомарова.

Перед учасниками конференції з непередбаченою програмою доповіддю виступив д-р іст. наук, проф. Ленінградського держуніверситету Ю. Д. Марголіс, відомий дослідник історичних поглядів Т. Г. Шевченка. Він відзначив роль петербурзького періоду в житті Д. І. Яворницького, а також його внесок в історіографічну інтерпретацію творчості Т. Г. Шевченка.

Доцент Київського держуніверситету, канд. іст. наук В. І. Ульяновський розповів про ретельні пошуки у Відділі рукописів ЦНБ АН УРСР матеріалів архіву Д. І. Яворницького, проведені разом з науковим співробітником цієї бібліотеки С. М. Кіржаєвим.

Нові відомості про найближче оточення Д. І. Яворницького містилися в доповіді д-ра іст. наук, доц. кафедри історії України ДДУ Ю. А. Мицика «Д. І. Яворницький і В. О. Біднов». Імена багатьох діячів української науки та культури тільки в наш час повертаються народу. Саме таким, як зазначив доповідач у своєму виступі, і є ім'я Василя Олексійовича Біднова (1874—1935) — історика, краєзнавця, церковного діяча, близького друга Д. І. Яворницького, який в роки

громадянської війни опинився в еміграції. Для ілюстрації дружніх стосунків двох учених, їх спільних наукових інтересів доповідач скористався листами В. О. Біднова до Д. І. Яворницького, що зберігаються в ДІМі.

Зі спогадами учня Дмитра Івановича та співробітника музею П. В. Довгалецького ознайомила учасників конференції зав. сектором меморіального будинку-музею Д. І. Яворницького А. І. Перкова.

Закінчилося пленарне засідання, як і почалося, виступом самодіяльного бандуриста і виконавця українських пісень І. О. Скотаренка, продовжувача традицій українських кобзарів, які в минулому своєю грою та співами часто супроводжували лекції й виступи Д. І. Яворницького.

На пропозицію і за згодою учасників конференції відбулося об'єднане засідання трьох секцій. Тематика доповідей першої секції — «Проблеми вивчення пам'яток матеріальної культури» — була досить різноманітною, а саме: «Запорізькі судові гармати XIV—XVI ст.» (Г. І. Шаповалов, канд. іст. наук, директор Запорізького краєзнавчого музею), «Символіка і геральдика в науковій спадщині Д. І. Яворницького» (В. М. Бекетова, учений секретар ДІМу), «Єгипетські пам'ятки в колекції Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького» (І. А. Фоменко, ст. наук. співроб. ДІМу, Г. Ф. Шамрай — заст. голови обласного відділення фонду культури).

Аналіз творчості, деякі питання реконструювання наукової лабораторії та окремих сторінок життєвого шляху вченого-українознавця знайшли відображення в доповідях секцій «Наукова спадщина Д. І. Яворницького» і «Д. І. Яворницький та його оточення». Особливості джерельної бази праці Дмитра Івановича «Історія запорізьких козаків» розглянуті у виступі канд. іст. наук, викладача кафедри історії УРСР ДДУ Г. М. Виноградова. Спробу проаналізувати концептуальні погляди Д. І. Яворницького на проблеми генези та сутності української козащини зробив у своїй доповіді аспірант ДДУ В. А. Брехуненко. Ст. наук. співроб. лабораторії краєзнавства ДДУ І. С. Стороженко розповів про внесок ученого у вивчення військового мистецтва запорізьких козаків. «Історія Кримського ханства в працях Д. І. Яворницького» — такою була тема виступу на конференції студентки ДДУ М. Кравець. Великий і цінний фактичний матеріал був викладений у доповіді проф. ДДУ Г. К. Швидько «Запорізькі землі в останній чверті XVIII ст.».

Про історію написання Д. І. Яворницьким книги «История Фалеевки-Садовой», тісно пов'язаної з родословною сімейства Комстадіусів, власників цього села, доповіла ст. наук. співроб. ДІМу, канд. іст. наук С. В. Абрамова.

Плідна редакторська та публіцистична діяльність Д. І. Яворницького у Катеринославі наприкінці XIX — початку XX ст. була охарактеризована аспіранткою ДДУ І. М. Ковальською.

Завершив конференцію викладач кафедри історії України ДДУ О. І. Журба доповіддю про діяльність вченого в катеринославській «Просвіті».

В заключному слові Г. К. Швидько визнала за необхідне проводити подібні конференції або читання на честь Д. І. Яворницького.

Одержано 12.11.90